

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ

Мушнікова Світлана Анатоліївна

УДК 658.1:656.2.001.76

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ НА
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
НА ОСНОВІ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ**

спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2012

Дисертацією є рукопис
Робота виконана в Українській інженерно-педагогічній академії
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент

Прохорова Вікторія Володимирівна

Українська інженерно-педагогічна академія,

професор кафедри економіки підприємницької та
освітньої діяльності

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Гавкалова Наталія Леонідівна

Харківський національний економічний
університет,

завідувач кафедри публічного адміністрування та
регіональної економіки

кандидат економічних наук, доцент

Якименко Наталія Василівна

Українська державна академія залізничного
транспорту,

доцент кафедри економіки, організації і управління
підприємством

Захист відбудеться «18» травня 2012р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха 7, ауд. 3. 501.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд. 2. 209.

Автореферат розісланий « » квітня 2012р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Чорнобровка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі виходу України на міжнародний рівень, особливо в умовах поширення світових глобалізаційних процесів, стан національної економіки характеризується обмеженістю економічного розвитку та вимагає переходу до інтенсивного його типу на основі впровадження інноваційної моделі **розвитку**. Без інновацій Україна не зможе далі розвиватися, прискорювати темпи економічного зростання, збільшувати частку експорту високотехнологічної продукції, раціонально використовувати матеріальні та природні ресурси, реалізовувати програми соціального й економічного спрямування. Світовий досвід свідчить про те, що інноваційна діяльність, яка включає науково-дослідні розробки та їх впровадження у виробництво, є однією з основних сфер діяльності підприємства, визначає його конкурентні переваги. Але впровадження загальних інновацій не може відбуватися без впровадження управлінських інновацій.

Промислові підприємства залізничного транспорту відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку країни, оскільки розвинена транспортна система є передумовою економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності країни та якості життя населення. Стабільне й ефективне функціонування залізничного транспорту має забезпечувати необхідні умови обороноздатності, національної безпеки, цілісності держави, підвищення рівня життя населення, зростання валютних надходжень до України. Одним з основних факторів підвищення рівня інфраструктури **залізничного транспорту** є впровадження інновацій завдяки формуванню системи управлінських інновацій на промислових підприємствах **залізничного транспорту**.

Дослідженню проблеми інноваційного розвитку підприємств і технології впровадження управлінських інновацій у систему управління промислових підприємств присвячено низку робіт вітчизняних і закордонних вчених-економістів, таких, як І. Ансофф, Р. Акофф, О. В. Ареф'єва, Н.Л. Гавкалова, В. Л. Дикань, П. Друкер, Х. Мескон Майкл, Альберт Майкл, А. К. Казанцев, Л. І. Нейкова, В. В. Прохорова, О. О. Решетняк, І. М. Рєпіна, В. С. Рижиков, Д. В. Соколов, О. М. Тищенко, Л. О. Українська, Р. А. Фатхутдінов, О. С. Федонін, Н. В. Чебанова, Д. М. Черваньов, Франклін Хедуурі, Н. В. Якименко.

Незважаючи на широкий спектр питань, охоплених дослідженнями, недостатньо опрацьованими як у зарубіжній, так і вітчизняній літературі залишаються питання розробки теоретико-методичного інструментарію формування системи управлінських інновацій на підприємствах; розробки методичних підходів до оцінки доцільності впровадження, формування й реалізації управлінських інновацій у системах управління промисловими підприємствами залізничного транспорту та розробки комплексних підходів до

побудови системи оцінки ефективності управлінських інновацій на синергетичних засадах.

Вищезазначене підтверджує актуальність обраної теми дисертаційної роботи, зумовлює основну мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідної роботи Національної металургійної академії України за темою «Дослідження основ та інститутів інноваційного розвитку національної економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації № ДР 0110U003241). Особисто автору належить розробка теоретико-методичних основ формування системи управлінських інновацій на вітчизняних промислових підприємствах.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Стратегії інноваційного розвитку України на 2010 - 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів та Стратегії розвитку залізничного транспорту до 2020 року.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту на основі синергетичного підходу.

Для досягнення поставленої мети було визначено та вирішено такі задачі:

- систематизовано, критично проаналізовано теоретичні та практичні аспекти формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту; уточнено сутність понять «управлінська інновація» та «система управлінських інновацій»;
- розроблено методичний інструментарій формування системи управлінських інновацій на підприємствах в сучасних економічних умовах; проведено аналіз методичних підходів до формування системи показників оцінки доцільності впровадження управлінських інновацій на підприємствах;
- розвинуто теоретико-методичні положення синергетичної концепції у формуванні управлінських інновацій на підприємствах;
- розроблено інтегровану модель оцінки сприйняття промисловими підприємствами залізничного транспорту управлінських інновацій та доцільності їхнього впровадження в сучасних умовах функціонування;
- удосконалено науково-методичні аспекти формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту на синергетичних засадах;
- розроблено методичний підхід до впровадження системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту;
- розроблено технологію впровадження комбінованих сценаріїв застосування видів управлінських інновацій на синергетичних засадах.

Об'єктом дослідження є процес формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних положень формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту.

Методи дослідження. Науково-теоретичну й методологічну основу дослідження становлять такі методи: *узагальнення та системного аналізу* – для систематизації теоретичних положень щодо сутності, цілей, функцій і принципів системи управлінських інновацій підприємств; *порівняння та класифікації* – для зіставлення кількісних показників адаптивної гнучкості й виділення класифікаційних груп промислових підприємств залізничного транспорту за її рівнем; *таксономічний метод* – для розрахунку інтегральних показників рівня адаптивної гнучкості підприємств; *фінансово-економічного і статистичного аналізу* – для визначення й узагальнення тенденцій зміни рівня адаптивної гнучкості промислових підприємств залізничного транспорту; *кореляційно-регресійного аналізу* – для визначення впливу показників діяльності підприємств на рівень їх адаптивної гнучкості; *кластеризації* у рамках теорії розпізнавання образів – для ідентифікації підприємств за рівнем адаптивної гнучкості; *методи експертних оцінок* (у т.ч. попарних порівнянь та ранжування, бальний метод) – для визначення коефіцієнтів та значень показників рівня сприйняття системи управлінських інновацій; *абстрактно-логічний* – для узагальнення, формулювання висновків і рекомендацій.

Вихідну інформаційну базу для дослідження становили законодавчі та нормативні акти України, вітчизняні й зарубіжні наукові публікації, офіційна статистична звітність промислових підприємств залізничного транспорту України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних основ, у розробці методичних підходів до формування системи управлінських інновацій промислових підприємств залізничного транспорту. В процесі дослідження одержано такі найсуттєвіші результати:

удосконалено:

визначення сутності та предметної площини поняття «управлінська інновація», під яким розуміють новітні методи і технології в системі управління підприємства, що приводять до кардинальних еволюційних змін, спрямованих на досягнення поставлених цілей інноваційно активного підприємства в часовій та просторовій динаміці, а також поняття «система управлінських інновацій», під яким розуміють сукупність видів управлінських нововведень, сформованих для підприємств з активною формою управління, з метою досягнення розвитку всіх напрямків підприємницької діяльності та отримання синергетичного ефекту від їхнього впровадження за критерієм адаптивної гнучкості підприємства, яка, на відміну від існуючих, базується на відповідних системних закономірностях, особливостях управлінської діяльності в контексті забезпечення параметрів функціонування та розвитку підприємства;

методичний інструментарій формування системи управлінських інновацій на підприємствах в сучасних економічних умовах, який реалізується через структурно-функціональний інтерес і зміну технологій та організації процесу управління, методів роботи апарату управління і загальних принципів інноваційного управління, що на відміну від існуючих, поєднує основний методичний інструментарій системи управління промисловим підприємством та інноваційним управлінням, являє собою комплексну систему, яка включає

процеси вдосконалення управління підприємством на всіх рівнях його ієрархічної системи, дозволяє створювати й формувати передумови, використовувати умови для розвитку підприємства та ґрунтується на меті розвитку підприємства й відповідному наповненні функціями;

методичний підхід до розробки технології впровадження управлінських інновацій в систему управління промисловими підприємствами залізничного транспорту, що базується на визначенні складу показників, які за своєю суттю відображають особливості й закономірності системи управління підприємством, та є основою розробки стратегії і тактики розвитку підприємства; на відміну від існуючих підходів, відображає ступінь інтенсивності та спрямованості змін у рівні адаптивної гнучкості підприємств;

науково-методичні аспекти формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту на синергетичних засадах, що дає можливість визначити рівень сприйняття промисловими підприємствами впровадження системи управлінських інновацій, є основою для обґрунтування і прийняття управлінських рішень та, на відміну від існуючих, базується на встановленні формалізованих і неформалізованих зв'язків між вихідними показниками, чинниками, що впливають на них, і результатами господарської діяльності, та перетворює їх на систему, яка дозволяє використовувати єдину технологічну модель для реалізації головних функцій управління підприємством;

дістало подальшого розвитку:

інтегрована модель визначення рівня адаптивної гнучкості промислових підприємств залізничного транспорту із застосуванням індивідуального модельного інструментарію та комбінованої системи показників, що базується на інтегральній оцінці функціональних складових та, на відміну від існуючих, синтезує вплив кількісних і якісних компонент, ґрунтується на використанні багатofакторного кореляційно-регресійного аналізу та забезпечує об'єктивність у визначенні рівня адаптивної гнучкості;

методичний підхід до формування сценаріїв розвитку промислових підприємств залізничного транспорту з впровадженням системи управлінських інновацій на синергетичних засадах, основою якого, на відміну від існуючих, є технологія деталізації та структурування процесу впливу конкретного виду управлінських інновацій на систему управління промисловим підприємством залізничного транспорту, які у взаємодії одна з іншою покращують певні здатності й можливості підприємства, що дозволяє сформувати адекватну стратегію розвитку підприємства й забезпечити єдність цільової функції для кожного елемента адаптивної гнучкості і системне вдосконалення функціональних зв'язків для досягнення ефекту синергії;

науково-теоретичні положення синергетичної концепції в формуванні управлінських інновацій на підприємствах, основою яких є визначення ефекту від впровадження кожного виду управлінської інновації на загальний результат адаптивної гнучкості промислового підприємства залізничного транспорту, які,

на відміну від інших, дозволяють враховувати всі фактори впливу та проблеми, що виникають з введенням системи управлінських інновацій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що пропозиції та рекомендації, сформульовані як результати дослідження, дозволяють промисловим підприємствам залізничного транспорту забезпечити якісну систему управління в умовах їхнього функціонування в конкурентному середовищі. Методичні рекомендації щодо формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту впроваджено в роботу ТОВ «Харківтрансмашпроект» (акт впровадження № 183/29 від 20.12.2011 р.), Головного управління економіки Харківської обласної державної адміністрації (акт впровадження № 05-1-38/3509/1 від 28.12.2011 р.), Національної металургійної академії України (акт впровадження № 15-05/44 від 20.02.2012 р.), ВАТ «Тепловозремонтний завод», м. Полтава (акт впровадження № 345/92 від 16.12.2011 р.).

Особистим внеском здобувача є сформульовані й обґрунтовані наукові положення, висновки і рекомендації щодо формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту. Дисертаційна робота є особистою науковою працею здобувача. Усі результати, одержані безпосередньо здобувачем, знайшли своє відображення в опублікованих працях. У дисертації здобувач використав власні наукові ідеї, у тому числі викладені в роботах, які виконано у співавторстві.

Внесок здобувача в роботах, які написані у співавторстві, за списком опублікованих праць, наведених в авторефераті: [11] – особисто автору належить розробка методичного інструментарію концепції синергетики при формуванні системи управлінських інновацій.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, доповідалися і були схвалені на: Науковій INTERNET конференції «Перспективи створення сильної економіки для сучасної України» (м. Тернопіль, 12 жовтня 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економіка і управління у промисловості» (м. Дніпропетровськ, 28-29 жовтня 2011 р.); Міжнародній науковій конференції студентів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (м. Донецьк, 11 грудня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні аспекти реструктуризації регіональної економіки» (м. Вінниця, 1-2 грудня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні моделі розвитку фінансової економіко-виробничої, освітньої і соціально-гуманітарної сфер державності» (м. Харків, 14 грудня 2011 р.); Науково-практичній конференції «Актуальные вопросы развития предпринимательства» (м. Симферополь, 27 жовтня 2011 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 18 наукових робіт, у тому числі 12 статей у наукових фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 6,09 ум. - друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 5,84 ум.-друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних літературних джерел. Роботу викладено на 250 сторінках машинописного тексту. Вона містить 37 таблиць, з них 19 – займають 27 повних сторінок; 62 рисунка, з них 20 – займають 15 повних сторінок; 4 додатки – на 40 сторінках, список використаних джерел з 198 найменувань – на 18 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 207 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах на синергетичних засадах»** – розкрито зміст проблеми інноваційного розвитку та обґрунтовано необхідність впровадження управлінських інновацій в систему управління промислових підприємств; узагальнено сучасні наукові тенденції формування системи управлінських інновацій; узагальнено підходи зарубіжних і вітчизняних учених-економістів до трактування сутності поняття «управлінська інновація» та її зміст у системі управління підприємством; обґрунтовано напрямки дослідження, проведено системні дослідження процесів формування та впровадження системи управлінських інновацій, на підставі чого уточнено сутність поняття «система управлінських інновацій».

У дисертації доведено, що в умовах сучасного економічного розвитку на багатьох вітчизняних підприємствах постає необхідність впровадження системи управлінських інновацій. Ігнорування потреби в інноваційних заходах управління промисловим підприємством може призвести до скрутного становища суб'єктів господарювання. Дослідження теоретико-методичного забезпечення формування системи управлінських інновацій показало, що погодженість і цілеспрямованість інноваційних змін та розвитку забезпечуються процесами управління, що являють собою планомірний вплив суб'єкта на всі елементи і стадії його функціонування для реалізації поставлених цілей.

Сучасний підхід до розуміння поняття «управлінська інновація» не має комплексного системного рішення. Поряд з цим слід зазначити, що деякі аспекти формування системи управлінських інновацій вже сьогодні знаходять своє відображення в наукових працях.

У рамках удосконалення сучасних теоретичних основ управління на основі аналізу теоретико-методичних наукових підходів автором уточнено зміст поняття «управлінська інновація», що дозволило трактувати його як новітні методи і технології в системі управління підприємством, які призводять до кардинальних еволюційних змін, спрямованих на досягнення поставлених цілей інноваційно активного підприємства в часовій та просторовій динаміці, та поняття «система управлінських інновацій», яке розглядається як сукупність

видів управлінських нововведень, сформованих для підприємств з активною формою управління, з метою досягнення розвитку всіх напрямків підприємницької діяльності й одержання синергетичного ефекту від їхнього впровадження за критерієм адаптивної гнучкості підприємства. Методичний інструментарій формування системи управлінських інновацій має поєднувати загальні принципи класичного управління та інноваційного управління (рис. 1): цілеспрямованість; керованість інноваційним процесом; актуальність нововведень; системність інновацій; науковий підхід; розпорядливість, гнучкість, дисциплінованість та ініціативність. У практиці формування системи управлінських інновацій доцільно застосовувати методи виявлення думки, аналітичні, прогнозування, наочного зображення, соціально-психологічний, дослідний.

Дослідження методичних підходів до формування системи управлінських інновацій свідчить про те, що існуючі методи і моделі слабо формалізовані і не дозволяють у повній мірі оцінити доцільність впровадження управлінських інновацій на підприємствах. Це веде до зниження ефективності прийняття управлінського рішення.

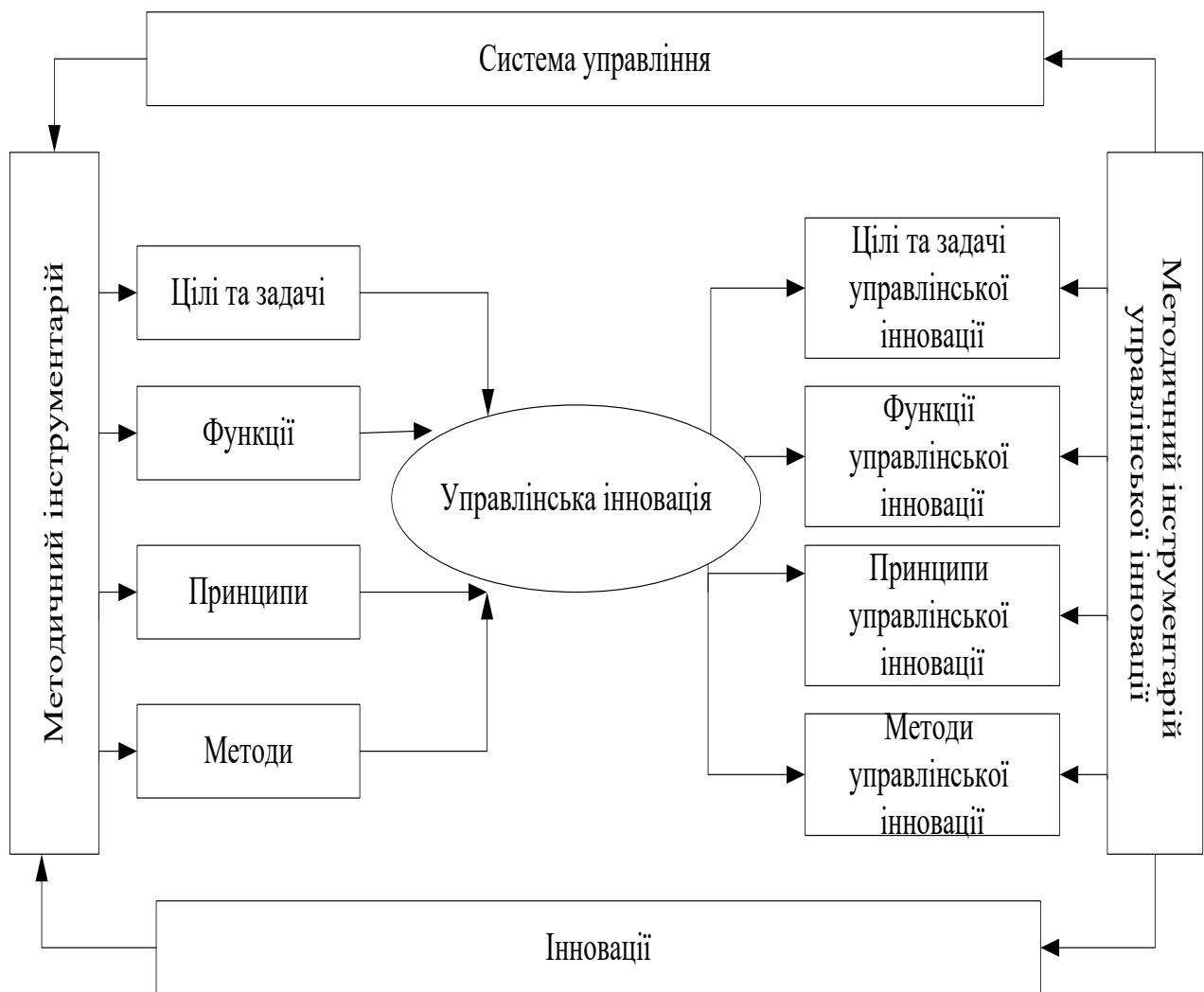

Рис. 1. Методичний інструментарій формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах

У роботі доведено, що об'єктивною необхідністю використання концепції синергетики в дослідженні економічних процесів соціально-економічних систем є формування нових форм управління як системи в цілому, так і окремими її елементами, що реалізується через механізми впровадження управлінських інновацій на підприємствах.

Автором досліджено методичний інструментарій концепції синергетики при формуванні системи управлінських інновацій на підприємствах (рис. 2), на підставі чого обґрунтовано систему показників діяльності промислових підприємств.

Запропонована система показників дозволить визначити доцільність і сприйняття впровадження управлінських інновацій, поєднуючи часові та просторові характеристики за критерієм адаптивної гнучкості підприємств.

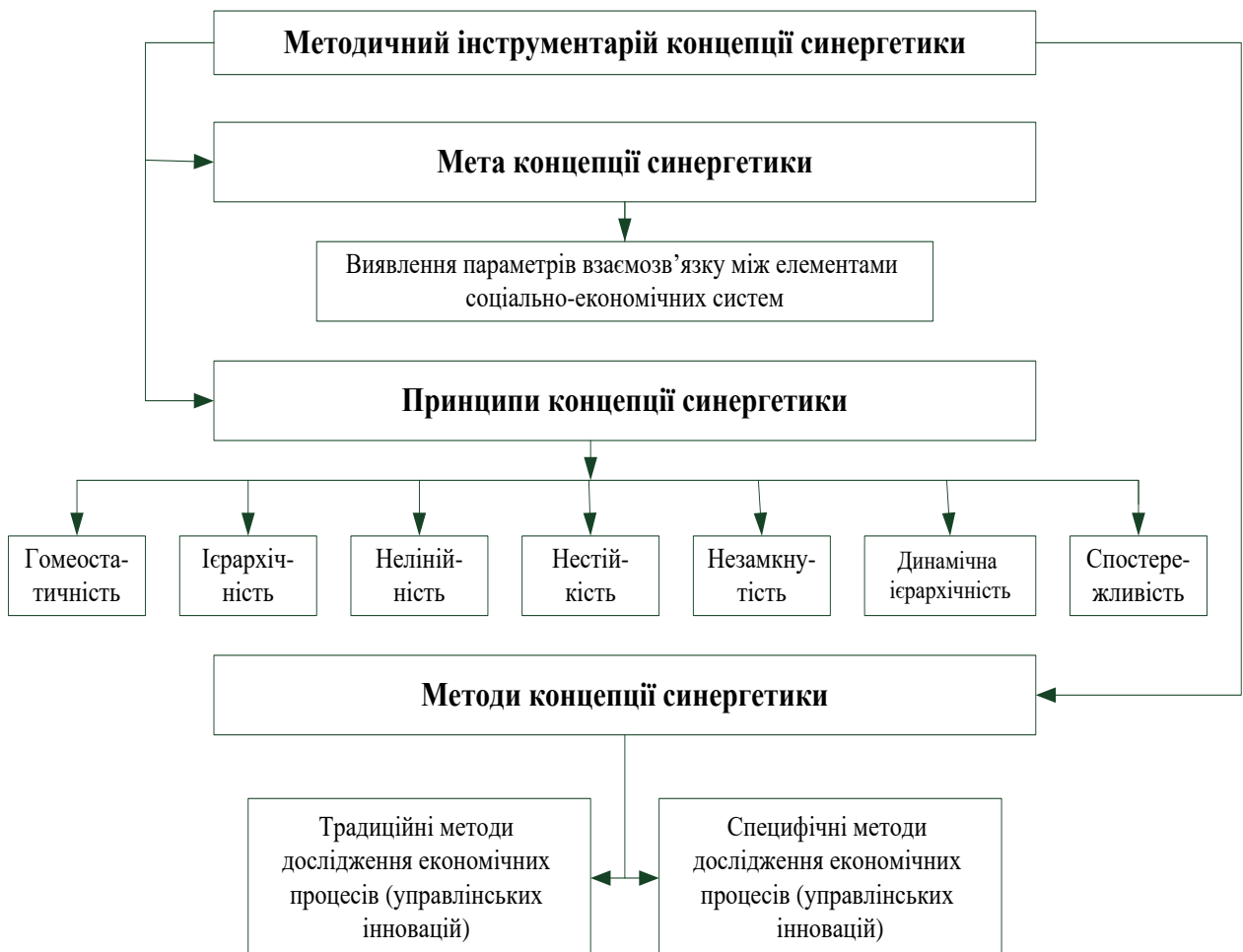

Рис. 2. Методичний інструментарій концепції синергетики при формуванні управлінських інновацій на підприємствах

Виявлення методів і принципів досліджень, характерних для синергетики, крім того, що це становить самостійний науковий інтерес, сприяє

продуктивному застосуванню синергетичної концепції для вирішення питання формування системи управлінських інновацій на підприємствах.

У другому розділі – «**Оцінка рівня сприйняття системи управлінських інновацій промисловими підприємствами залізничного транспорту**» – проаналізовано існуючі методи оцінки адаптивної гнучкості промислових підприємств залізничного транспорту; проведено оцінку функціональних складових адаптивної гнучкості підприємств; інтегральну та параметричну оцінку рівня сприйняття впровадження управлінських інновацій.

Основою для обґрунтування та прийняття управлінських рішень щодо формування системи управлінських інновацій згідно з методикою оцінки доцільності впровадження управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту (рис. 3) є аналіз й оцінка існуючого рівня адаптивної гнучкості як в цілому, так і окремих складових, а саме: використання ресурсів підприємства, маркетингової, господарської, фінансової.

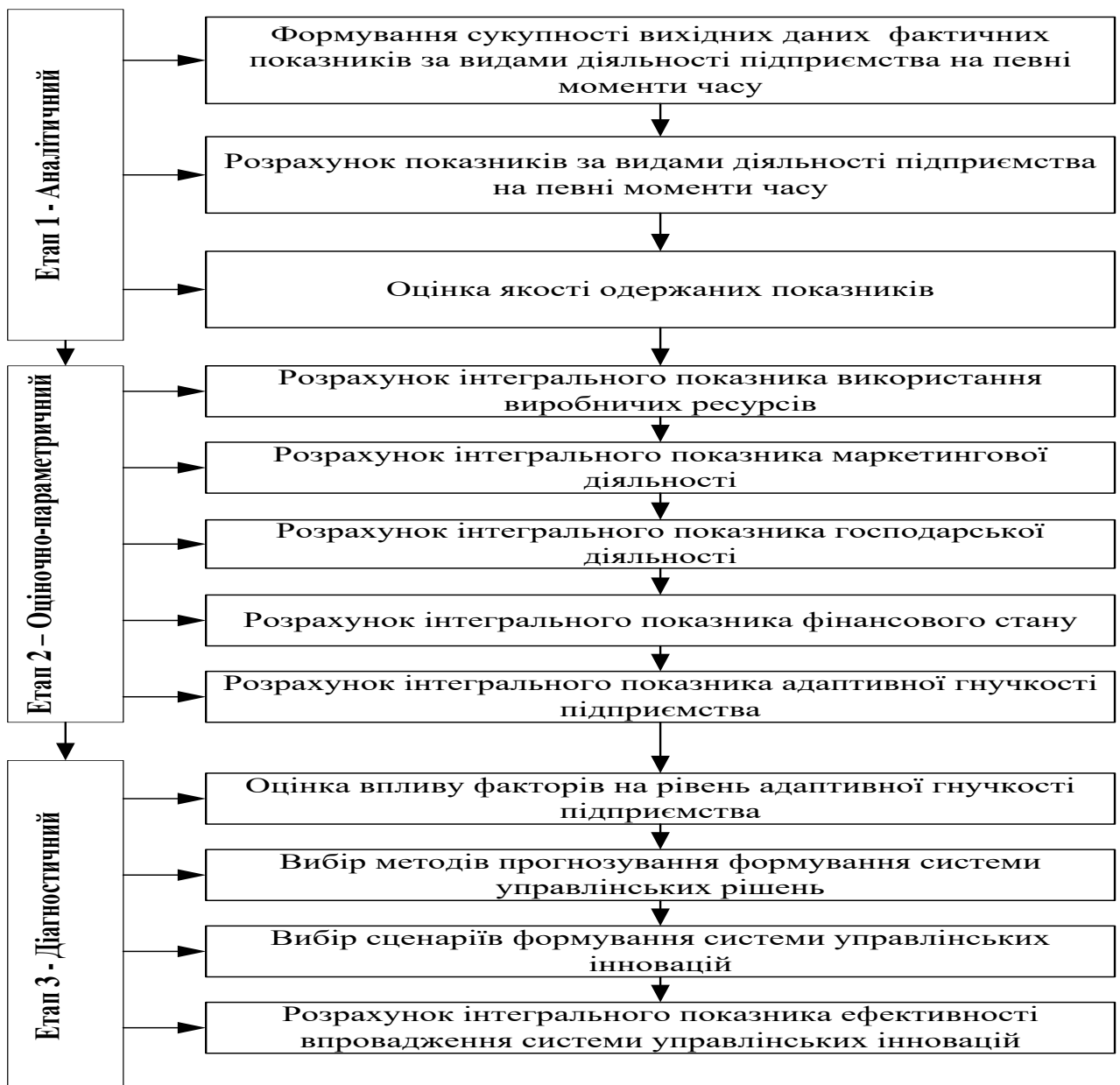

Рис. 3. Методика оцінки доцільності впровадження управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту

Об'єктом дослідження було обрано промислові підприємства залізничного транспорту, які входять до складу Українського об'єднання «Укрзалізпром»: ВАТ «Запорізький механічний завод», ВАТ «Івано-Франківський локомотиворемонтний завод», ВАТ «Дніпропетровський завод електротехнічного обладнання», ЗАТ «Артемівський електротехнічний завод», ВАТ «Світлофор», ВАТ «Дніпропетровський тепловозоремонтний завод», ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів», ВАТ «Гайворонський тепловозоремонтний завод», ВАТ «Ізюмський тепловозоремонтний завод», ВАТ «Київський електровагоноремонтний завод ім. Січневого повстання 1918 року», ВАТ «Львівський локомотиворемонтний завод», ЗАТ «Симферопольський електротехнічний завод», ВАТ «Дніпропетровський стрілочний завод», ВАТ «Трансмаш», ВАТ Київський електротехнічний завод «Трансигнал», ВАТ «Харківський електротехнічний завод «Трансзв'язок»; було досліджено дані фінансово-аналітичної звітності 16-и підприємств за 2003 – 2010 рр. (за видом економічної діяльності ці підприємства відносяться до залізничного транспорту).

Для прийняття рішення про впровадження системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту проведена інтегральна оцінка рівня сприйняття підприємствами управлінських нововведень за окремими складовими на основі стандартизованих значень обраних показників, що згруповані за видами функціональних складових. Така оцінка дає можливість не тільки визначити рівень сприйняття, але й адаптивну гнучкість промислових підприємств залізничного транспорту. Для цього автором використано модель інтегральної оцінки, що базується на методі таксономії та дозволяє упорядкувати дослідження об'єктів, що характеризуються множиною ознак. Узагальнені результати інтегрального оцінювання рівня адаптивної гнучкості промислових підприємств залізничного транспорту за 2003–2010 рр. подано в табл. 1.

Таблиця 1

Інтегральний показник рівня адаптивної гнучкості промислових підприємств залізничного транспорту

Підприємство	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ВАТ «Запорізький механічний завод»	0,548	0,491	0,444	0,538	0,522	0,506	0,517	0,499
ВАТ «Івано-Франківський локомотиворемонтний завод»	0,579	0,610	0,413	0,457	0,416	0,438	0,459	0,465
ВАТ «Дніпропетровський завод електротехнічного обладнання»	0,436	0,451	0,509	0,462	0,522	0,519	0,635	0,525

ЗАТ «Артемівський електротехнічний завод»	0,562	0,454	0,359	0,422	0,433	0,549	0,564	0,570
ВАТ «Світлофор»	0,529	0,556	0,520	0,463	0,513	0,520	0,474	0,613

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ВАТ «Дніпропетровський тепловозоремонтний завод»	0,585	0,386	0,409	0,425	0,498	0,523	0,640	0,560
ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів»	0,377	0,398	0,392	0,544	0,579	0,610	0,598	0,421
ВАТ «Гайворонський тепловозоремонтний завод»	0,574	0,570	0,507	0,474	0,501	0,436	0,490	0,526
ВАТ «Ізюмський тепловозоремонтний завод»	0,573	0,394	0,413	0,393	0,428	0,479	0,545	0,452
ВАТ «Київський електровагоноремонтний завод ім. Січневого повстання 1918 року»	0,526	0,588	0,597	0,478	0,435	0,552	0,539	0,427
ВАТ «Львівський локомотиворемонтний завод»	0,548	0,511	0,498	0,420	0,404	0,434	0,587	0,512
ЗАТ «Симферопольський електротехнічний завод»	0,632	0,518	0,497	0,595	0,470	0,476	0,374	0,470
ВАТ «Дніпропетровський стрілочний завод»	0,660	0,571	0,564	0,561	0,564	0,478	0,477	0,402
ВАТ «Трансмаш»	0,534	0,550	0,523	0,536	0,455	0,459	0,479	0,489
ВАТ Київський електротехнічний завод «Трансигнал»	0,458	0,492	0,380	0,344	0,450	0,429	0,640	0,465
ВАТ «Харківський електротехнічний завод «Трансв`язок»	0,529	0,474	0,404	0,455	0,327	0,473	0,435	0,529

З метою формування коригуючих рішень щодо розробки системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту в роботі на основі багатофакторної регресійно-кореляційної моделі з використанням кластерного аналізу було одержано три кластери підприємств, сформовані за рівнем адаптивної гнучкості. У результаті побудови кореляційно-регресійної моделі для одержаних кластерів промислових підприємств залізничного транспорту за 2003–2010 рр. було отримано рівняння регресії, що дозволило простежити вплив зазначених показників на зміну рівня адаптивної гнучкості підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

**Результати побудови кореляційно-регресійної моделі
для кластерів промислових підприємств залізничного транспорту
за 2003 - 2010 р. р.**

Рівняння регресії	Коефіцієнт множинної кореляції R	Коефіцієнт де термінації R ²	Нормований R ²	Критерій Фішера F	Похибка апроксимації
1-й кластер Підприємства з високим рівнем адаптивної гнучкості					
$Y = 0,624 + 0,126X_6 + 0,212X_{15} + 0,191X_{21} + 0,042X_{22} + 0,370X_{30}$	0,878	0,715	0,623	10,11	0,0143
2-й кластер Підприємства із середнім рівнем адаптивної гнучкості					
$Y = 0,154 + 0,538X_8 + 0,271X_{13} + 0,239X_{23} + 0,072X_{25} + 0,105X_{28}$	0,749	0,715	0,711	11,21	0,0173
3-й кластер Підприємства з низьким рівнем адаптивної гнучкості					
$Y = 0,317 + 0,168X_{10} + 0,362X_{21} + 0,178X_{22} + 0,101X_{25} + 0,471X_{34}$	0,830	0,771	0,751	12,05	0,0121

У третьому розділі – «Удосконалення методичного забезпечення формування системи управлінських інновацій промислових підприємств залізничного транспорту на синергетичних засадах» – автором розроблено та запропоновано методичний підхід до формування і реалізації управлінських інновацій у системах управління промисловими підприємствами залізничного транспорту; метод сценарного моделювання формування та впровадження системи управлінських інновацій на підприємствах; запропоновано методичні основи побудови системи оцінки ефективності управлінських інновацій на синергетичних засадах.

З метою ефективного формування системи управлінських інновацій на підприємстві автором удосконалено методичний підхід і технологію впровадження формування та реалізації управлінських інновацій в системах управління промислових підприємств залізничного транспорту (рис. 4).

Рис. 4. Технології впровадження управлінських інновацій

Успіх підприємницької діяльності залежить від правильно обраної системи управлінських інновацій. У свою чергу, вибір стратегії залежить від таких чинників: обсяг адаптивної гнучкості, яким володіє підприємство; рівень конкурентоспроможності підприємства; частка на ринку; мета, яку підприємство ставить перед собою, – закріпити лідерство, вийти в лідери, закріпитися «посередині».

Формування нового типу організації підприємства відбувається на базі прискорення процесів обробки інформації та прийняття рішень, і, як наслідок, більш швидкої адаптації до змін ринку. Тому саме оцінка й аналіз реалізують умови інтеграції функцій підприємства, системи управління ним і формуванням системи управлінських інновацій. Функції оцінки й аналізу адаптивної гнучкості дозволяють сформувати інформаційне поле для прийняття і реалізації управлінських рішень відносно рівня сприйняття підприємством управлінських інновацій. Ця мета досягається на основі розробки, впровадження і реалізації

сценарного моделювання, що формує системи критеріїв та індикаторів, параметрів формування системи управлінських інновацій промислових підприємств залізничного транспорту, а також оцінки ефективності від їхнього впровадження. Зазначені положення дозволили автору сформулювати сценарії розвитку подій залежно від формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту відповідних кластерів. На підставі світового досвіду проведення SWOT-аналізу автором проведена параметрична оцінка системи управлінських інновацій, яка дозволила оцінити сильні та слабкі сторони кожного виду управлінських інновацій для подальшого формування сценаріїв їхнього впровадження на промислових підприємствах залізничного транспорту (рис. 5). Потенційні сильні внутрішні та слабкі сторони видів управлінських інновацій та потенційні зовнішні сприятливі можливості й загрози, на які можна очікувати в результаті впровадження системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту, сформовані залежно від особливостей діяльності цих підприємств на підставі проведеного прямого опитування експертів.

Для ефективного формування системи управлінських інновацій, яке дозволяє підвищити ефективність системи управління в цілому, доцільно запропонувати використання методичних основ синергетичної концепції. Це є основою для формування комбінованих сценаріїв впровадження управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту.

Оцінка рівня адаптивної гнучкості промислових підприємств залізничного транспорту, яка відображує рівень сприйняття підприємствами системи управлінських інновацій дозволила автору розробити прогноз комбінованих сценаріїв впровадження управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту в розрізі кластерів, до яких вони відношенні (рис. 6, табл. 3).

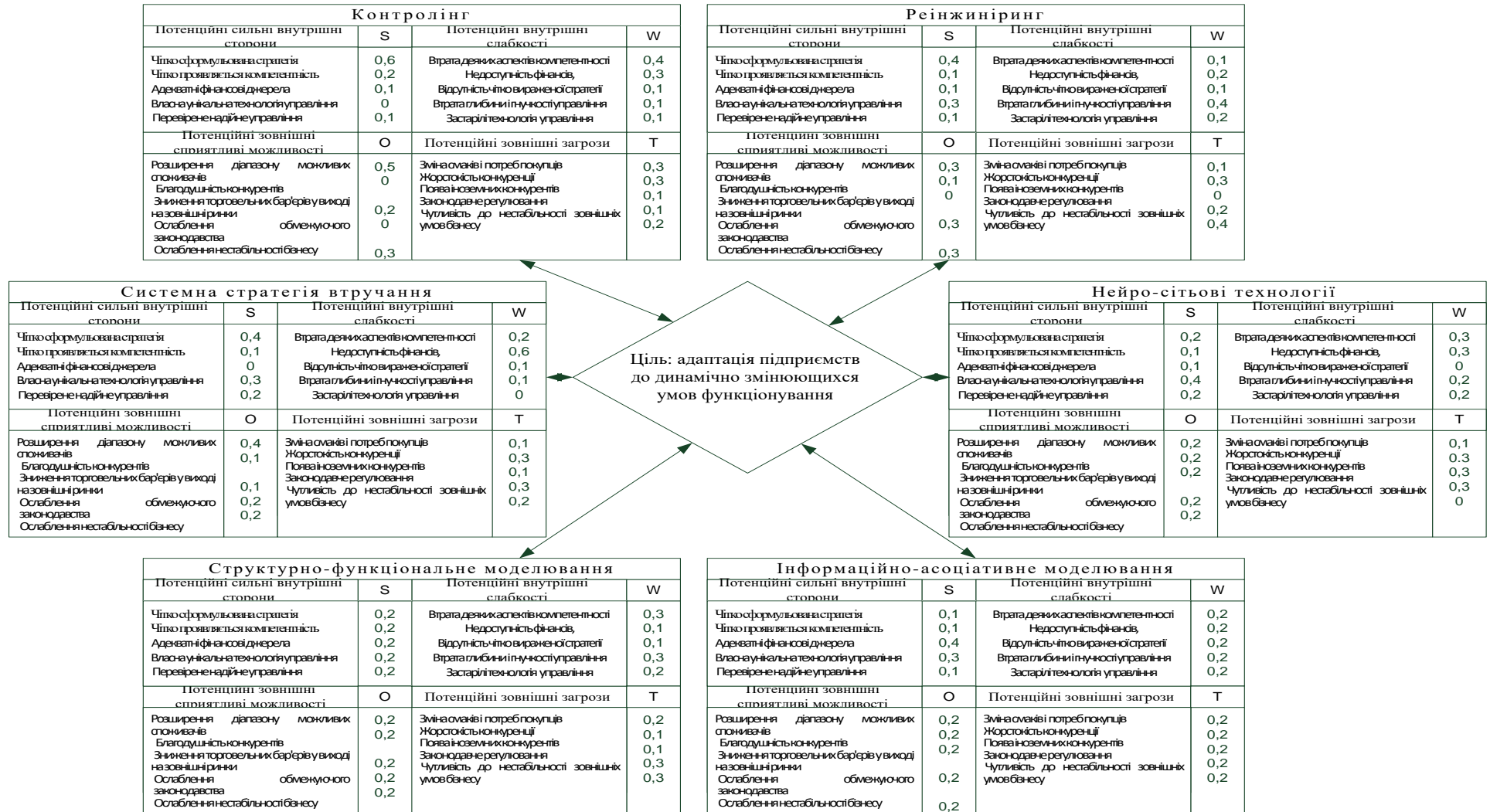

Рис. 5. Параметрична оцінка системи управлінських інновацій на підставі SWOT-аналізу

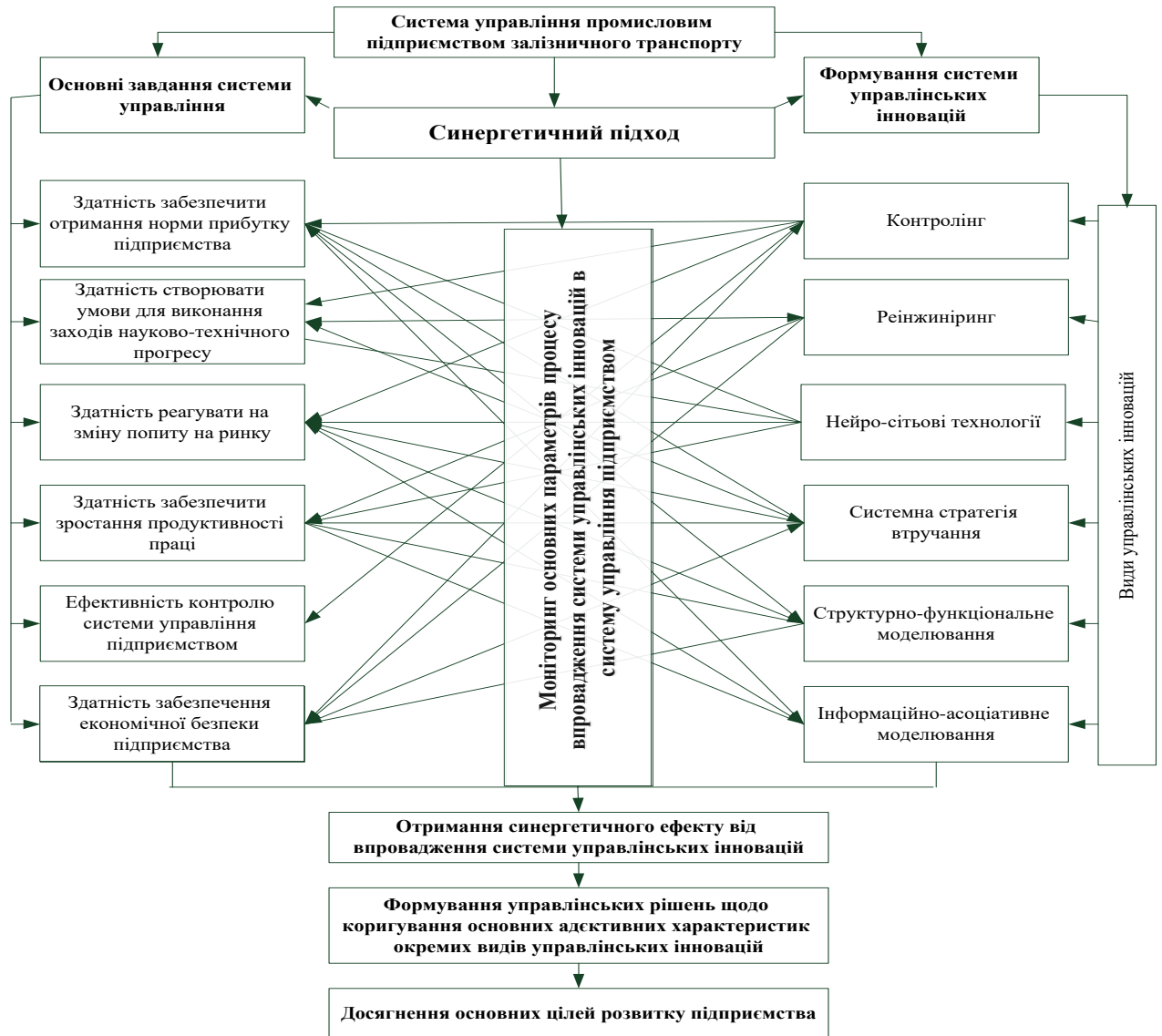

Рис. 6. Схема розробки комбінованих сценаріїв управлінських інновацій

Таблиця 3

Матриця комбінованих сценаріїв впровадження управлінських інновацій

Кластер	Види управлінських інновацій					
	УІ 1	УІ 2	УІ 3	УІ 4	УІ 5	УІ 6
Кластер 1	1	1	0	0	1	0
Кластер 2	1	1	0	1	0	0
Кластер 3	1	0	0	1	1	0

У роботі вдосконалено методичні основи побудови системи оцінки ефективності управлінських інновацій промислових підприємств залізничного транспорту на синергетичних засадах, основою якого є технологія деталізації та структурування процесу впливу кожного виду

управлінських інновацій на функціональні підсистеми, які у взаємодії одна з іншою продовжують певні здатності й можливості, що дозволяє сформуванню адекватної стратегії розвитку підприємства системне вдосконалення функціональних зв'язків для досягнення ефекту синергії.

ВИСНОВКИ

Результати дисертаційного дослідження зводяться до наукового обґрунтування теоретичних положень, розробки методичних підходів та практичних рекомендацій щодо формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту на основі синергетичного підходу.

Одержані в ході дисертаційної роботи наукові результати в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання – розроблення теоретичних і методичних рекомендацій щодо формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту на основі синергетичного підходу.

На підставі проведеного дослідження можна сказати, що:

1. Узагальнення літературних джерел дозволило зробити висновок про те, що існує необхідність коригування деяких понять. Управлінська інновація - **система нових форм і методів в управлінні, що призводить к досягненню поставлених цілей суб'єкта господарювання в часовій та просторовій динаміці**, яка базується на відповідних системних закономірностях, особливостях управлінської діяльності в контексті забезпечення параметрів функціонування та розвитку підприємства. Формування системи управлінських інновацій має стати невід'ємною складовою управління сучасним підприємством. У роботі визначено методичний інструментарій формування системи управлінських інновацій, який включає декілька етапів, основними з яких є формування, використання й адаптація.

2. Багатогранність поняття «система управлінських інновацій» зумовила необхідність розгляду багатьох підходів до оцінки рівня адаптивної гнучкості підприємства і рівня сприйняття ним впровадження системи управлінських інновацій. У роботі доведено, що формування системи управлінських інновацій здійснюється через управління адаптивною гнучкістю підприємств шляхом управління його функціональними складовими. Саме тому їх виокремлення, ретельна оцінка, й аналіз необхідні для реалізації управління. Для цього у роботі проведено критичний огляд методичних підходів до аналізу й оцінки адаптивної гнучкості підприємства, виявлено переваги і недоліки наявних підходів до оцінки діяльності підприємства. Оцінка адаптивної гнучкості підприємств потребує використання різних за формою та змістом підходів, вибір і використання яких залежать від багатьох ендогенних та екзогенних чинників, які впливають на діяльність підприємства в часі і просторі.

3. Аналіз процесів формування та розвитку функціональних складових адаптивної гнучкості підприємств свідчить про те, що існуючі теоретичні підходи слабо формалізовані і не дозволяють з достатнім ступенем точності оцінити адаптивну гнучкість підприємства, що веде до зниження ефективності прийняття управлінських рішень. Слід зазначити, що через кризове функціонування більшості підприємств автор зводить оцінку адаптивної гнучкості насамперед до оцінки використання ресурсів підприємства, фінансової, господарської та маркетингової функціональних складових.

4. Проведений у роботі аналіз теоретичних підходів щодо дозволив автору визначити, що від точності оцінки функціональних складових адаптивної гнучкості багато в чому залежить ступінь сприйняття підприємством системи управлінських інновацій. У зв'язку з цим необхідно давати не тільки якісну характеристику, але і кількісну оцінку.

5. У роботі розроблено інтегровану модель визначення рівня адаптивної гнучкості на основі аналізу функціональних складових за допомогою багатофакторної моделі кореляційно-регресійного аналізу, яка відображає вплив факторів на інтегральну оцінку адаптивної гнучкості підприємства, що підтверджує необхідність впровадження системи управлінських інновацій на підприємства. Розроблена кореляційно-регресійна модель залежності інтегрального показника адаптивної гнучкості від показників виробничо – господарських показників дозволяє обґрунтовано визначати рівень сприйняття підприємством системи управлінських інновацій.

6. У роботі обґрунтовано, що розподіл промислових підприємств залізничного транспорту за рівнем адаптивної гнучкості на три кластери – з високим, середнім та, низьким рівнем адаптивної гнучкості – є основою для побудови дискримінантної моделі. Побудова дискримінантних функцій класифікації промислових підприємств залізничного транспорту за рівнем адаптивної гнучкості дає можливість розробити вирішальні правила їхньої ідентифікації залежно від показників виробничо–господарської діяльності відповідно до отриманих кластерів. Запропоновані моделі дають можливість розподілити промислові підприємства залізничного транспорту за рівнем адаптивної гнучкості на кластери, що дозволяє говорити про наявність або відсутність сприйняття підприємством управлінських інновацій.

7. У роботі удосконалено методичний підхід до формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту на основі синергетичного підходу, основою якого є технологія деталізації структурування управлінського процесу, яка дозволяє аналітикам упорядковувати свої дії. Перевагою даного підходу перед функціональним є можливість моделювання діяльності підприємства, що дозволяє визначити декілька варіантів впровадження різних видів управлінських інновацій і обрати більш прийнятний для конкретного підприємства. Одним з ключових чинників успіху проекту з оптимізації діяльності підприємства є адекватний

розподіл пріоритетів при визначенні бізнес-процесів, що підлягають оптимізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях.

1. Мушнікова С. А. Питання формування соціально-економічних систем в умовах глобалізації / С. А. Мушнікова // Культура народів Причорномор'я. Научний журнал. – 2009. - №157. – С. 99-102.
2. Мушнікова С. А. Фактори впливу на стан кредитоспроможності елементів соціально-економічних систем / С. А.Мушнікова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Т.2 – 2010. – С. 37-40.
3. Мушнікова С. А. Науково-теоретичні підходи до визначення поняття «управлінська інновацій»/ С. А. Мушнікова// Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. - №29. - С. 305 – 308.
4. Мушнікова С.А. Управлінська інновація як об'єктивна необхідність розвитку підприємства /С.А. Мушнікова// Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. - №35. - С. 305 – 308.
5. Мушнікова С.А. Методичний інструментарій формування системи управлінських інновацій на підприємствах в сучасних економічних умовах / С.А.Мушнікова // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2012. - №1. - С. 66 – 72.
6. Мушнікова С.А. Практичні аспекти розробки технології впровадження управлінських інновацій в систему управління підприємством [Електронний ресурс] /С.А. Мушнікова // Проблеми системного підходу в економіці: електронне наукове видання. – 2011. - №6. Режим доступу до журн.: URL <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/index.htm>
7. Мушнікова С.А. Ефективність впровадження управлінських інновацій в систему функціонування підприємств на синергетичних засадах / С.А.Мушнікова // Економіка і управління. – 2011. - № 6. - С. 90 – 97.;
8. Мушнікова С.А. Методичний підхід щодо формування системи управлінських інновацій підприємств залізничного транспорту на синергетичних засадах / С.А. Мушнікова // Бізнес Інформ. – 2012. - №1. – С. 92-96.
9. Мушнікова С.А.Методичний підхід до оцінки рівня адаптивної гнучкості промислових підприємств у системі формування управлінських інновацій /С.А. Мушнікова// Бізнес Інформ. – 2011. - №10 (405). - С. 136-140. ;
10. Мушнікова С.А. Методика оцінки рівня сприйняття системи управлінських інновацій підприємствами залізничного транспорту / С.А. Мушнікова// Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. - №36. - С.75 – 82.

11. Прохорова В.В., Мушникова С.А. Синергетическая концепция в формировании управленческих инноваций на предприятиях / В.В. Прохорова, С.А. Мушникова // Бизнес Информ. – 2011. - №12. - С.138 – 141.

12. Мушникова С.А. Розробка сценаріїв розвитку системи управління підприємств залізничного транспорту з використанням видів управлінських інновацій / С.А.Мушникова // Економіка і управління. – 2011. - № 6. - С. 90 – 97.; – 2012. - №1. - С. 116 – 121.

Тези доповідей

13. Мушникова С.А. Методика оцінки кредитоспроможності в соціально-економічних системах / С.А.Мушникова // Економіка і управління у промисловості. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, яка присвячена 75-річчю факультету економіки і менеджменту Національної металургійної академії України. – Дніпропетровськ. - 2010. – С.121-123.

14. Мушникова С.А. Адаптаційна гнучкість підприємств в умовах глобалізації /С.А.Мушникова // Збірник тез наукової INTERNET конференції «Перспективи створення сильної економіки для сучасної України» 12 жовтня 2011р. м. Тернопіль. - 2011. - С. 133-136.

15. Мушникова С.А. Особливості інноваційних перетворень та їх вплив на життєвий цикл підприємства / С.А.Мушникова // Праці XII міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» 11 грудня 2011. м. Донецьк. - 2011. - С.216-218.

16. Мушникова С.А. Про необхідність впровадження системи управлінських інновацій на промислових підприємствах / С.А.Мушникова // Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні аспекти реструктуризації регіональної економіки» 1-2 грудня 2011. м. Вінниця. - 2011. - С. 179-181.

17. Мушникова С.А. Концепція синергетичного підходу в управлінні економічними процесами нового типу /С.А. Мушникова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні моделі розвитку фінансової економіко-виробничої, освітньої і соціально-гуманітарної сфер державності» 14 грудня 2011 р. м. Харків. – 2011. - С.222-224.

18. Мушникова С.А. Тактичний і стратегічний контролінг в формуванні системи управлінських інновацій на підприємстві / С.А. Мушникова // Матеріали науково-практичної конференції «Актуальний вопросы развития предпринимательства» 27 жовтня 2011 р. м. Сімферополь. - 2011. – С. 99-106.

АНОТАЦІЯ

Мушникова С.А. Формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах залізничного транспорту на основі синергетичного підходу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами

економічної діяльності).– Українська державна академія залізничного транспорту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України Харків, 2012.

Дисертаційна робота присвячена науково-теоретичним та методичним положенням формування системи управлінських інновацій і практичним аспектам їх впровадження на промислових підприємствах залізничного транспорту з метою створення ефективної системи управління підприємством. У роботі визначено сутність понять «управлінська інновація» та «система управлінських інновацій», досліджено основні підходи та методи в формуванні та впровадженні системи управлінських інновацій на синергетичних засадах промислових підприємств залізничного транспорту. Автором розроблено та запропоновано методичний підхід щодо формування сценаріїв розвитку промислових підприємств залізничного транспорту з впровадженням системи управлінських інновацій на синергетичних засадах, що дозволяє сформулювати адекватну стратегію розвитку підприємства та забезпечити єдність цільової функції для кожного елемента адаптивної гнучкості і системне удосконалення функціональних зв'язків щодо досягнення ефекту синергії.

Ключові слова: управлінська інновація, система управління підприємством, синергетичні засади, адаптивна гнучкість, інтегральна оцінка, структурно-функціональне моделювання, кластери підприємств, контролінг, реінжиніринг.

АННОТАЦИЯ

Мушникова С.А. Формирование системы управленческих инноваций на промышленных предприятиях железнодорожного транспорта на основе синергетического подхода. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности).– Украинская государственная академия железнодорожного транспорта Министерства образования и науки, молодежи и спорта, Харьков, 2012.

Диссертационная работа посвящена научно-теоретическим и методическим положениям формирования системы управленческих инноваций и практическим аспектам их внедрения на промышленных предприятиях железнодорожного транспорта с целью создания эффективной системы управления предприятием. В работе определена сущность понятий «управленческая инновация» и «система управленческих инноваций», что дало возможность сделать вывод о том, что формирование системы управленческих инноваций должно быть неотъемлемой частью управления современным предприятием. В работе исследованы основные подходы и методы формирования и внедрения системы управленческих инноваций на синергетических основах на промышленных предприятиях железнодорожного транспорта.

Автором доказано, что формирование системы управленческих инноваций осуществляется через управление адаптационной гибкости предприятий с выделением ее функциональных составляющих. Именно потому их выделение и оценка необходимы для реализации функций управления. В связи с этим, в работе проведен критический обзор подходов к анализу адаптационной гибкости предприятий.

От точности оценки функциональных составляющих адаптационной гибкости во многом зависит степень восприимчивости предприятий к внедрению системы управленческих инноваций. Оценка адаптационной гибкости требует использования различных подходов, выбор и использование которых зависит от большого количества эндогенных и экзогенных факторов, влияющих на деятельность предприятия во времени и пространстве.

В работе разработана интегральная модель определения уровня адаптационной гибкости предприятий на основе анализа функциональных составляющих при помощи многофакторной модели корреляционно-регрессионного анализа, которая отображает влияние факторов на интегральный показатель адаптационной гибкости предприятия, и подтверждает необходимость внедрения системы управленческих инноваций на промышленных предприятиях железнодорожного транспорта.

На основании оценки уровня адаптационной гибкости предприятий и построения дискриминантных функций, автором предложена классификация промышленных предприятий железнодорожного транспорта по критерию их восприимчивости к системе управленческих инноваций на кластеры, что дало возможность объединить различные виды управленческих инноваций в систему для ее формирования и реализации в конкретно сложившихся условиях функционирования предприятий.

В работе усовершенствован методический подход к формированию системы управленческих инноваций на промышленных предприятиях железнодорожного транспорта на основе синергетического подхода, основой которого является технология детализации структуры управленческого процесса, что позволит аналитикам упорядочить свои действия.

Автором разработан и предложен методический подход к формированию сценариев развития промышленных предприятий железнодорожного транспорта от внедрения системы управленческих инноваций на синергетических принципах, который позволяет сформировать адекватную стратегию развития предприятия и обеспечить единство целевой функции для каждого элемента адаптационной гибкости и системное совершенствование функциональных связей в достижении эффекта синергии.

Ключевые слова: управленческая инновация, система управления предприятием, синергетические принципы, адаптационная гибкость, интегральная оценка, структурно-функциональное моделирование, кластеры предприятий, контроллинг, реинжиниринг.

Мушнікова Світлана Анатоліївна

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ НА
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ НА ОСНОВІ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Надруковано згідно з оригінал-макетом автора

Відповідальний за випуск

І. Г. Курочкіна

Підписано до друку .04.2012 р.
Папір друкарський (80 г/м²).
Друк – ризографія.
Наклад 100 прим.
Безкоштовно.

Формат 60 x 90 1/16.
Гарнітура Times New Roman.
Обсяг 0,9 ум.-друк. арк.
Зам. № 73

Надруковано в центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
61001, м. Харків, вул. Сумська, 37. Тел. (057) 700 – 53 – 51, 714 – 34 – 26.
<http://www.reyting.lin.com.ua>
e-mail: reyting@lin.com.ua

